

VÝSTAVA „PAMĚŤ ZVUKU“

V TECHNICKÉM MUZEU V BRNĚ

Hudba je svou podstatou a posláním fenomén, který provází lidstvo od nepaměti. Ne každý člověk má však ten dar a schopnost provozovat hru na hudební nástroj, či odpovídající hlasové předpoklady k plnému osobnímu uspokojení myšlenkových stavů a nálad. Tento vrožený nedostatek byl nahrazován v průběhu věků s rostoucími znalostmi člověka snahou sestrojít zařízení, které by dovolilo kdykoli a komukoli plné melodické uspokojení. Byzantinci Arabové se těmito důmyslnými strojkami těšili už ve středověku a záliba v nich přetrvala až do našich časů. To nám dochovávají dochované muzejní exponáty. Předkládaný soubor hudebních automatofonů Technického muzea v Brně dává možnost nahlédnout na období 19. a počátek 20. století, období, které znamenalo největší rozmach konstrukcí mechanických hudebních nástrojů, kterými byly oblíbené melodie, popěvky, později hudební nástroje šířeny.

Atmosféru přelomu 19. a 20. století zpřítomňuje výstava „Paměť zvuku“ v Technickém muzeu v Brně, která je věnována záznamu a reprodukci hudby. Od roku 1993 prošla desítkami muzeí po celé republice, zavítala na Slovensko a do Maďarska.

Instalovaná kolekce představuje 65 mechanických hracích strojů, které technické muzeum našlo a získalo do vlastnictví od soukromých osob. Podle autora výstavy Mgr. Petra Nekuži de o zhruba polovinu sbírky exponátů, které muzeum vlastní. Kouzelné cinkání z mechanických hracích strojů se vznáší nad výstavou, která poskytuje návštěvníkům možnost seznámit se s různými typy automatofonů – od maličkých skříněk až po šestimetrákové obra, které se vyráběly a používali v našich zemích v 19. století a byly de facto předchůdci dnešních CD přehrávačů, magnetofonů a gramofonů.

Exponáty jsou rozděleny do 4. skupin:

1. Idiofony (hřebíčkové stroje)
2. Aerofony (flašiny – kolovrátky)
3. Chordofony (sestrojení pianoll)
4. Spojené – smíšené (orchestriony – mincovní automaty)

Prostřednictvím sluchátek si může návštěvník u každé vitríny poslechnout autentické nahrávky vystavených exponátů.

Soubor obsahuje mnohé kuriozity a unikáty. K nejsložitějším patří německé koncertní křídlo z přelomu 19. a 20. století.

Velká pianola – mechanické piano je zařízení, které se přidávalo ke klavíru a na něm je záznam melodie z papírové děrné pásky snímán složitým mechanicko – pneumatickým systémem, který si pamatoval až osmnáct minut hudby připomínající hraní celého orchestru.

Brněnské Technické muzeum vlastní šest hracích strojů podobného typu. Pozoruhodný je i originální znělkostroj Petrof, vyrobený na zakázku, který přehrával mezi lety 1935 - 1956 známý hudební motiv melodie

známé písně Moravo, Moravo, který do poloviny padesátých let používalo brněnské studio Českého rozhlasu.

Mezi nejrozměrnější exponáty patří Orchestrion, který napodobňuje zvuk celého orchestru. Vystavený klavírový orchestrion brněnského stavitele K. Čecha je kombinací klavíru, bubnů, xylofonu a houslí. Je pozůstatkem restauračního zařízení na Klajdovce v Brně.

Devadesát procent exponátů je funkčních, mnohé se instalovali do vitrín či proutěných klecí. O libé vyhrávání a zvuky přístrojů, které se šířily ve druhé polovině 19. století, aby je v roce 1930 definitivně z trhu postupně vytlačil Edisonův fonograf a v roce 1887 Berlingův gramofon, návštěvníci nepřijdou. Záznamy mechanických hudebních produkcí zachytily čtyři magnetofonové smyčky.

Nejstarším předmětem je hřebíčkový hrací stroj z roku 1870. reprezentující mechanické hrací přístroje, které až do třicátých let 20. století ovládaly záznam a přednes hudby. „Pražská firma Řebíček, která jej vyrobila, měla mezinárodní renomé.“ Hřebíčkové hrací stroje, u nichž je nosičem programu melodie kovový válec s hřebíčky, který rozeznívá ocelový hřeben, se dnes uplatňují jen jako exotické doplňky šperkovnic a suvenýrů. Šperkovnice a kazety s podobnými mechanismy se dovážejí z Číny a Tchán-wanu.

Převratnou novinu v záznamu a zachycení zvuku, zručnost a dovednost předků ilustrují také válečkové fonografy a mechanické gramofony. Bylo to v roce 1877, kdy válečkový fonograf dokázal zaznamenat a opět reprodukovat lidský hlas.

Francouzský malíř Francois Barraud namaloval známý obraz „His masters voice“ („Hlas jeho pána“). Malíř měl doma fonograf a kdykoliv fonograf začal „mluvit“, tak pes jeho zesnulého bratra, který mu foxteriéra zanechal, začal intenzivně poslouchat v domění, že slyší hlas svého bývalého pána a to inspirovalo malíře v roce 1899 k namalování tohoto obrazu, který Barraud předložil velké německé továrně. Malířův přítel mu poradil, aby nahradil černý roztrub / trychtýř / mosazným a fonograf gramofonem, který právě začala vyrábět anglická firma Gramophone Copany. Obrázek získala nejstarší německá společnost gramofonového průmyslu DIE DEUTSCHE GRAMOPHONE A. G., mateřská společnost anglické firmy THE GRAMOPHONE COMPANY.

Obraz putoval do Anglie, kde dodnes visí v zasedací síni společnosti ve městě Gates. Malíři byla kromě honoráře za obraz vyplácena touto společností renta až do jeho smrti v roce 1924.

Výstava „Paměť zvuku“ není první, ale ani poslední prezentací sbírek muzea v prostorách Technického muzea v Brně.